

2. Ефременко, А. «Неоновый демон»: 8 из 10. В минский прокат вышел самый скандальный фильм Канн / Анна Ефременко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://afisha.tut.by/news/reviews/505953.html>. – Дата доступа : 30.07.2017.
3. Кройчик, Л. Е. Принципы публицистического творчества / Л. Е. Кройчик // Вестник Московского университета. – 2014. – № 5. – С. 130–144.
4. Язык современной публицистики : сб. статей / сост. Г. Я. Солганик. – 3-е изд. – М. : Флинта ; Наука, 2008. – 232 с.

Ірына Часнок

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

МАТЫЎ ПАДЗЕННЯ Ў СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ПАЭЗІІ (на матэрыяле зборніка В. Рыжкова, Н. Кудасавай, В. Жыбуля)

Матыў падзення можна лічыць агульначалавечым, ён вылучаецца ў творах розных часоў і бярэ вытокі яшчэ з Бібліі. У літаратурнай традыцыі падзенне часта атаясамліваецца са сном або з перанясеннем у іншы свет; нярэдка падзенне фізічнае спалучаецца з падзеннем маральным; часта ў творах падзенне выступае менавіта як з’ява духоўная. У пэўных выпадках яно сімвалізуе пачатак новага этапу.

Нашу ўвагу прыцягнуў матыў падзення ў сучаснай беларускай паэзіі. Ён займае асаблівую актуальнасць менавіта сёння. Выкарыстанне гэтага матыву садзейнічае выяўленню трагічнага светаадчування, часам дапамагае выказаць нязгоду з усталяванай рэчаіснасцю.

Матыў «характарызуе сабой рух сэнсаў», «рухомыя сэнсы» [1, с. 9]. У вершах сучасных паэтаў падзенне можа мець як адмоўную, так і станоўчую канатацыю.

У паэзіі Віталія Рыжкова, аўтара зборніка «Дзверы, замкнёныя на ключы» (2010), матыў падзення не дамінуе, аднак сустракаецца ў пэўных вершах. Падзенне асэнсоўваецца В. Рыжковым традыцыйна, са знакам «мінус» для чалавека.

У вершы «Два скрыпачы» адзін з герояў паранены і падае літаральна. Менавіта такая сітуацыя вымушае раскрыць сваю сутнасць перад чалавекам, які лічыў яго найлепшым сябрам.

Мінорная інтанацыя спалучана з матывам падзення ў наступным вершы: «А потым, покуль срэбны відэлец ляціць на падлогу, / альбо жменя зямлі з далоні ляціць на чыюсь труну, / час, як кот, скруціўшыся ў кола, падоўгу / вядзе на сцяне пакоя курну» [5, с. 30]. Тут падзенне сімвалізуе смерць. Гэтыя матывы (падзення і смерці) выступаюць у суплёце і праз

уведзены вобраз восеньскага лісця: «І лісце цяпер ірве свае зжаўцелыя пупавіны; / і, здаецца, нішто не нервуе настолькі ў жыцці, / як адчуванне, што нехта вось-вось з'явіцца павінны, / а нехта сысці» [Тамсама].

У экзістэнцыйным вершы «Калясамурайскай тэматыкі» засмучаны лірычны герой шукае, з чым параўнаць уласнае існаванне: «з Берлінскай сцяной напрыканцы 89-га?», «з ледзяшом, што сарваўся з-пад даху ўвесну?» [5, с. 48]. Падзенне падаецца тоесным разбурэнню.

Са згаданымі вышэй вершамі перагукваецца паэтычны твор Насты Кудасавай, аўтара зборнікаў «Лісьце маіх рук» (2006), «Рыбы» (2013), «Маё невымаўля» (2016), дзе лірычная гераіня таксама звязвае матывы падзення з паміраннем, восенню. Аднак у паэткі «выхад у акно» атаясамліваецца са збавеннем: «што лепей бы скласці ўсе распачы ў кош, / не бядуочы болей над коштамі, / і выйці ў акно, / як выходзяць у восень – / услед за крылом камікадзэ-лістка / туды, / дзе любоў залівае пакорліва кожнага / і не пытае навошта» [4]. Цікава, што такой рэалізацыі матыву ў вершы папярэднічае метафара з «падзеннем»: «...а жнівень тут падае / проста на голаў / салодкімі зоркамі алычы» [4].

Даволі часта матыву падзення падмацоўваецца словамі або радкамі. Назіраем у В. Рыжкова: «Падаюць з неба радкі, якія нельга сказаць» [5, с. 55]. А ў мінорным вершы Н. Кудасавай чытаем: «І словы / падаюць / на аркуш / грубай / бяздарнай / прозай» [3, с. 70].

У Н. Кудасавай падзенне сустракаецца ў некаторых інтымных вершах: «У жыцця аднастайнай хроніцы / Ты падзея мая і падзеньне» [3, с. 8]. У наступным вершы падзенне звязана з верай у пачатак новага этапу, яно надае лірычнай гераіні моц: «падалося, некалі была / я жанчынай з доляю прапашчай. / падалося, *надалася* так, / быццам дыванамі дол убраны, / быццам кожны адбалелы такт / дзьмухаўцамі зарастаюць раны / мо таму так вабіць далячынь – / далячу ж! ні лапай не самлею!» (верш «Сабачае») [4].

У творчасці Віктара Жыбуля, былога «бум-бам-літаўца», аўтара паэтычных зборнікаў «Калі ў хаце дыверсант» (1996), паліндромнай паэмы «Рогі гор» (1997), «Прыкры крык» (2001), «Дыяфрагма» (2003), «Стапелі» (2012), «Дзяцел і дупло» (2016), падзенне – адзін з дамінавальных матываў.

Нярэдка падзенне ў вершах В. Жыбуля – кантраст паміж жорсткай рэальнасцю і іншым светам: «З накатанай дарогі сну / я правальваўся ў яміны явы» [2, с. 135].

У «Рэаніматыры смецця» рэаніматар, да якога звяртаецца лірычны герой, быў звязаны з вышынёй: «ты хадзіў па руінах неба / кіем намацваў

забытыя сцежкі» [2, с. 109]. Аднак у паэзіі В. Жыбуля дзейнічае прынцып, згодна з якім вышыня існуе для таго, каб можна было падаць: «ты правальваўся ў разваліны лета / зачараваны счаўрэласцю чарвівага яблыка» [2, с. 109].

У «Бяздонні» паэт выносіць такі прысуд чалавеку: «Заблукаўшы ў замкнёным коле, / Ты мяркуеш выправіць гэтую недарэчнасць. / Але ты не разаб'ешся ніколі, / Бо падаць будзеш цэлую вечнасць» [2, с. 49]. Прамае, фізічнае значэнне падзення (звязанае з падаконнем) пераходзіць у падзенне экзістэнцыйнае.

Катастрофа можа толькі прадбачыцца: «Калі мы шукаем палку, / якую трэба засунуць / каму-небудзь у кола, / нам у першую чаргу / трапляецца той сук, / на якім мы сядзім» [2, с. 73]. У прыведзеных радках пагроза падзення пададзена як папярэджанне.

У філасафічна-прыгтавым вершы «Лесвіца» закранаецца праблема пошуку чалавекам шчасця. Людзі становяцца на розныя прыступкі, утвараючы пэўную іерархію. Не абыходзіцца без чыйгосяці правалу: «Другі чалавек / Падняўся трошкі вышэй, / Але аступіўся / І кулём паляцеў уніз» [2, с. 84]. Аказваецца, што падзенне – гэта вынік няведання: «І ніхто з іх не ведаў, / што ў гэтым дзівосным будынку / ёсць ліфт» [2, с. 85].

Падаць – гэта і супрацьстаяць свету: «Разбурыць традыцыі / Праваліцца наскрозь» [2, с. 138] (верш «Гострым прадметам»), ці ў вершы «Петарда»: «што сто штуршкоў збівалі долу нас / за тое, што мы беглі ад стандартаў?...» [2, с. 204].

У «Выпадку з жыцця» чытаем: «Я выпаў з жыцця. / Але не разбіўся» [2, с. 99]. Можна меркаваць, што сацыяльнае (вы)падзенне для лірычнага героя зусім не атаясамліваецца з духоўнай, маральнай смерцю. Наадварот, у вершы канстатуецца «неразбігасць». Адзіную праблему герой бачыць у тым, што на яго «працягваюць падаць / людзі з іншых паверхаў» [2, с. 99].

У «Парасятах недарэзаных» падзенне нават выяўлена графічна: «Я / іду / не па краі абрыву / а па лініі адрыву / я / іду» [2, с. 164]. Гэтыя радкі з верша зрокава нагадваюць птушку. У вершы магчымасць падзення разглядаецца не як катастрофа, а як сцвярджэнне свайго індывідуальнага шляху.

Магчымасць падзення – гэта і прыкмета свабоды выбару, волі: «На сваёй тэрыторыі / маю поўнае права / галавою ў канаву / жыватом у траву» [2, с. 166]. Найбольш яркая атаясамліваецца падзенне са свабодай у вершы, які так і названы – «Свабода». Героя выплонуў сам лёс, аднак падзенне і выкінутасць не азначаюць пагібель: «А я абтросся, устаўшы, / і вольным далей пакрочыў» [Тамсама, с. 196]; «Гэта ж такая свабода, / калі жывеш па-за лёсам!» [Тамсама].

Праз матыў падзення ў вершах В. Рыжкова і Н. Кудасавай найчасцей ствараецца адчуванне ўнутранай дысгармоніі лірычнага героя (герайні), перадаецца трагедыя асобы; нярэдка ў іх творах падзенне звязана з паміраннем, смерцю. У В. Жыбуля гэты матыў дапамагае выявіць супрацьстаянне асобнага чалавека свету. Падзенне ў яго творчасці набывае іншыя рысы: выказваецца мужнасць, здольнасць ісці насуперак плыні. Само чалавечае быццё, паводле В. Жыбуля, заключаецца ў тым, каб «упісвацца ў прастору паміж бессэнсоўнасцю / і кюветам» [2, с. 21] (верш «Асінавы кол»). Для лірычнага героя паэзіі В. Жыбуля паняцці жыцця і падзення існуюць у суплёце.

Літаратура

1. Жук, І. В. Матыў і беларуская літаратуразнаўчая сучаснасць // Матыўная прастора беларускай літаратуры пачатку ХХ стагоддзя : манаграфія / І. В. Жук [і інш.]; пад агул. рэд. І. В. Жука. – Гродна : ГрДУ, 2009. – С. 6–16.
2. Жыбуль, В. Стапелі : вершы / Віктар Жыбуль. – Мінск : Галяфы, 2012. – 220 с.
3. Кудасав, Н. Лісьце маіх рук : паэзія / Наста Кудасав. – Мінск : Логвінаў, 2006. – 76 с.
4. Кудасав, Н. Маё невымаўля : вершы / Н. Кудасав. – Мінск : Кнігазбор, 2016. – 116 с.
5. Рыжкоў, В. А. Дзверы, замкнёныя на ключы / Віталь Рыжкоў. – 2-е выд. – Мінск : І. П. Логвінаў, 2013. – 108 с.

Міхаіл Яніцкі

Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт,

Лікія Яніцкая

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

**КАРЭЛЯЦЫЯ ПУБЛІЦЫСТЫЧНАГА
І МАСТАЦКАГА ДЫСКУРСАЎ У СТАНАЎЛЕННІ
ЖАНРАЎ БЕЛАРУСКАГА ПРЫГОЖАГА ПІСЬМЕНСТВА**

Пытанне працэсу эвалюцыі жанравых форм пісьменства таго ці іншага народа заўсёды хвалявала даследчыкаў розных краін. І гэта натуральна, бо назіранні за эвалюцыяй сацыякультурных, грамадска-філасофскіх і іншых рэмінісцэнцый нацыянальнага друку дазваляла навукоўцам выявіць вытокі, вызначыць пераемнасць традыцый, прасачыць і асэнсаваць узаемаўплывы не толькі ў літаратуры роднага этнасу, але і знешніх, асабліва культур суседніх народаў (у дачыненні да Беларусі – рускай, украінскай і польскай). У артыкуле даследуюць